

Kulturpolitik i et revolutionært perspektiv

Skrevet af: **Hanne Schmidt** | Offentliggjort: 16. oktober 2017

Overalt lever mennesket i civilisationer og samfundsformationer med kulturelle strukturer, der bestemmer hvor rummelig eller ekskluderende vi er i forhold til køn, etnicitet, religion, klasser og diverse subkulturer.

Ordet kultur har en umådelige forgrenet betydning, men hvad angår begrebet kulturpolitik, har det et bevidst værdipolitisk mål med henblik på at påvirke folks bevidsthed.

Vi har en fremherskende samfundskultur, hvor individuel konkurrence, præstation, forbrug og penge betyder alt, hvilket uundgåelig påvirker vores adfærd og psyke. Vi oplever løbende en større og større segregering mellem befolkninger og samfundsgrupper, som kan få uoverskuelige sociale og politiske følger sideløbende med de miljø- og klimamæssige katastrofer som truer kloden.

Det er i det lys vi skal se på nødvendigheden af, at venstrefløjen må og skal prioritere alternative kulturpolitiske tiltag, som kan bidrage til mobilisering og højroastede krav om samfundsforandringer.

Vores parlamentarikere interesserer sig tilsyneladende ikke en døjt for kulturpolitik, men er mest optaget af de politiske dagsordener bestemt af stat og kommuner, og glemmer at alle de politiske økonomiske og sociale problemstillinger indgår i en kulturkamp der skal vindes, for at kunne omstyrte den altdominerende kapitalistiske samfundskultur.

Stalin i USSR og Hitlers nazistiske regime brugte også kultur som magt- og styringsmiddel, ja selv Fogh Rasmussen gjorde det. De kapitalistiske kræfter og deres agenter er i den grad bevidst om kulturens umådelige betydning med henblik på at påvirke mennesker i en ønsket retning, og for at modvirke disse dominerende kræfters effektive hjernevask, kræves en enorm social og kulturel mobilisering af alle progressive kræfter og bevægelser, som vil et andet samfund.

Venstrefløjen og dens kulturpolitik

I anledning af 100 året for den russiske revolution, forekommer det derfor relevant at se på kulturens rolle i kampen for socialisme, nemlig at der i 1917 var fokus på kunsten: som redskab til at frigøre folket for de gamle måderne at tænke på, og kun gennem kunsten ville man kunne socialisere dem til de nye former for fællesskaber, som skulle opstå efter revolutionen.

Den socialdemokratiske kulturpolitik fra omkring 1900 og frem til 1960'erne her i landet, var ligeledes tænkt som et emanciperende projekt med ønske om dannelse, oplysning og kultur for arbejderklassen, som led i at udvikle folket som demokratiske medborgere og aktive fagforeningsmedlemmer; et progressivt kultursyn som forsvandt med Bomholt og Mathiassen og senere partiets omfavnelser af den liberalistiske økonomiske politik, hvis kommercielle og kapitalistiske kulturpolitiske dagsorden tydeligt slår igennem i vores daglige liv.

I løbet af 40 år er det forstemmende at have været vidne til hvor hurtigt forskellige kulturelle dimensioner i dagligdagen, som før kunne give livet mening og sammenhæng, er vejet for kapitalens spekulative magt, hvor individuel konkurrencetænkning når langt ind i sindets afkroge; i en sådan grad at profit, forbrug, events og kommercielle tilbud bemægtiger sig vores selvforståelse, og at egoisme og grådighed er blevet en legitim norm man ikke skammer sig over.

Alt hvad der er særegent og smukt kapitaliseres; alt fra natur, himmel og hav, boliger, film, teatre, museer til gener. Alle former for kultur vareliggøres og deres brugs- og nytteværdi underordnes bytteværdien penge.

Når penge er alt, får vi en forkvaklet civilisation, hvor vi fremmedgøres for os selv og andre, derfor er kulturkampen i et samfund afgørende for hvordan vi udvikler os som mennesker, for først med en ny samfundskultur af frie associerende fællesskaber, kan vi skabe nye politiske og økonomiske rammer for arbejds- og livsvilkår som giver mening for alle.

Til det har vi brug for at genoplive gamle revolutionære tanker fra 1917, ideer som også blev delt af mange i det danske kulturliv i 1920'erne.

En socialistiske revolution kræver en kulturrevolution

Revolutionen i 1917 skal nødvendigvis anskues ud fra datidens perspektiv, som et frihedssymbol for alle socialistiske bevægelser rundt om i verden, der skabte håb for millioner af mennesker som sultede og sled sig ihjel på alverdens fabrikker og marker med budskab om frihed og lighed og om massernes demokratiske indflydelse på samfundsudviklingen; politisk, socialt, kulturelt og økonomisk.

Europæiske og russiske socialister både før og efter revolutionen, diskuterede, samarbejdede og inspirerede hinanden på alle planer med ideer om demokrati, fælleseje og sunde produktionsforhold, og alle talte de om det ny menneske, der skulle opstå af revolutionens kølvand.

Et nyt menneske måtte opstå med sammenbruddet af den kapitalistiske borgerlige klassesdelte verdensorden, påvirket af nye tanker og følelser i mødet med nyskabende musik, litteratur, kunst, kultur, videnskab, psykologi, pædagogik. Ikke mindst ville det formes gennem nye livsformer i de kollektiver og beboer- og arbejdsråd, som skulle erstatte den kapitalistiske produktionsmåde og dens magtstrukturer. Ideer der fortsat lever i lommer rundt omkring i de vestlige kapitalistiske samfund.

At Stalin senere forbød abstrakt kunst og de mange nyskabende tiltag og progressive og demokratiske ideer i Sovjet, kan ikke ændre på betydningen af mange russiske revolutionæres politiske, videnskabelige, arkitektoniske, sociale, kunstneriske og kulturelle bidrag til verdenssamfundet fra 1910 til 1930.

Den russiske revolution og kunstens rolle i samfundet

Som arkitekt og byplanlægger har jeg både fagligt og politisk været inspireret af de russiske konstruktivister, især af LEF, hvis kulturrevolutionære mål var at udvikle socialistiske aktive skabende mennesker ud af de millioner af forarmede, uuddannede og udbyttede mennesker, der var underlagt det russiske feudale og kapitalistiske klasseherredømme.

I 1921 dannedes LEF Kunstens Venstrefront med udgangspunkt i denne tese: "Kunsten vil kunne indebære en harmonisk udvikling af vores sociale bevidsthed. Kunsten er det mest subtile værktøj, og den er perfekt med henblik på at påvirke mennesket. Kunsten organiserer vores følelser og hjælper til med at udvikle disse til bevidste indsatser i den revolutionære sociale kamp. Kunsten er et værktøj for forandring, og den ny kunst er slet ikke udviklet endnu. LEF kæmper for en ny kunstnerisk konstruktion af livet og i det der indgår i det daglige liv".

LEF's tankegods fik også stor betydning i perioden fra 1968 og frem i 70'erne, hvor ideerne om tværfagligt samarbejde, studier og projekter til gavn for arbejderklassen kom i højsædet, som led i

ungdomsoprøret og den politiske kamp. De røde afdelinger på Arkitektskolen tog også udgangspunkt i LEFs manifest fra 1923: "Arkitekten skal ikke længere se sig som livets dekoratør, men som dets organisator. Ubevidst impulsiv frembringelse vil vige for klare, veldefinerede metodikker, som vil spare på arkitektens kreative energi. Den moderne arkitekt skal tænke i urbane skalaer og på byplanlægning i dets videste forstand"

Et vigtig talerør for LEF var maleren Kazimir Malevich, der skabte den konstruktivistiske bevægelse allerede i 1915, og som skrev om kunstnerens rolle: "Hverken mester eller lærling skal være kunstner, dekoratør eller tjener eller klassens nar. Ingen kunstner bliver nogensinde kunstner, så længe han foran ser sig en sørgmodig eller dum spidsborger, som han skal opmuntre med et dumt fjæs eller ved at fremvise sit åndelige indre for ham. Hverken naturen eller noget menneske skal tjene nogen, male, danse og synge foran nogen. Alle skal skabe og vor skaben skal blive vor vækst, og alle værksteder skal være lige, hvad enten de er for maleri, skrædderi eller fremstilling af gryder. I alt bør man se et hele, en gensidig afhængighed og en sammensmeltning af organismens enhed".

Revolutionens og kunstens mål

Det er grotesk at nutidens spidsborgerne i dag ser på Malevich værker som dekorativ kunst til trods hans revolutionære synspunkter om at smadre kapitalismen og ændre verden og samfundet, som han så stærkt udtrykker her: " I dag er det menneske vågnet, som råber på hele verden og kalder menneskeheden til enhed, thi et nyt enhedens og handlingens menneske er nødvendig. Vi ønsker at bygge os op i overensstemmelse med det nye forbillede. Efter den nye plan og det nye system vi vil bygge vort samfund, for at naturens elementer kan forenes med mennesket og udgøre et almægtigt og fælles hele. Derfor kan det enkelte individ i dag ikke have isolationens frihed og leve som det faldet ham ind. Han kan ikke organisere sit eget enkeltmandsprogram for sin køkkenhave, thi den må indgå i det fælles system af almen frihed og ret".

Siden 2. verdenskrig, har vi fået et mere og mere individualiserede forbrugssamfund med magt- og kapitalinteresser, der gør almindelige mennesker afmægtige, som kunsten og kulturen må forholde sig til. Man må vælge side, enten se sig selv som en del af kampen for en bæredygtig verden eller som traditionens fanebærer eller spidsborgerens nar.

Derfor kan dagens kulturpolitik ikke begrænses til spørgsmål om billetpriser eller DR's budgetter, men for socialister må det handle om at definere en kulturpolitik efter nogle klare socio-politiske mål, som skal føre til samfundsforandring.

"Kunst til alle" må derfor handle om kulturelle og sociale tilbud, der åbner op for en fælles forståelse af nutid og fortid og for en fælles politisk vilje til en anden samfundsudvikling med sociale fællesskaber på tværs af klasser og sociale hierarkier, og vi må tilbage til kampråbet i 70'erne: "forvandling kræver handling".

Det nye skabes altid ud fra den virkelighed og de bevægelser som ligger i tiden, og det handler om at styrke og samle disse i en fælles kamp. I årtier har vi set at regeringernes kultur- og socialpolitik både er reaktionær og spidsborgerlig, men også venstrefløjens har fejlet i manglende evne til at formidle alternativer og forskellige virkelighedsfortolkninger, herunder gøre noget seriøst for at overbevise folk om at den private ejendomsret er en evig ulighedsskabende faktor.

I 1917 forestillede Malevich sig følgende: " Efter revolutionen følger de skabendes bygmestres hær. Ingen af de former for økonomisk udvikling og menneskelig bevidsthed, som var gældende i den gamle verden kan længere bestå, thi en ny meningssammenhæng er opstået. Den nye verdens kommunistiske bevægelse er delt i to, den kæmpende ødelæggende hær med politikens, økonomiens, retten og frihedens faner, og den skabende hær som viser sig i dens følge, for at give

form til den nye åndelige og utilitaristiske tingsverden.”

I dag er der ingen er ingen kæmpende skabende hære for revolutionære ændringer, men for at bekæmpe de ødelæggende liberalistiske kræfter og reaktionære kulturelle strømninger, er det nødvendigt at finde sammen i en social og kulturpolitisk offensiv, der omfatter skole, arbejde, kultur, kunst og dagliglivet for alle, ung som gammel.

Hvornår hører vi venstrefløjens agitatorer troværdigt for en ny samfundsorden af fællesskaber og kollektiver, lige så klart udtrykt som Malevich: ” Individets frihed kan ikke være andet end et samtykke med den almene frihed, og derfor har det enkelte individ ingen ejendom, thi ethvert af dets former må være en manifestation af en fælles økonomisk bevægelse. Derfor opstår kollektivet, der udgøres af en gruppe individer forenet i harmoni af kollektiv individualisme på den fælles økonomiske handlings grund”.

Kollektiver som sociale og kulturelle kondensatorer

For konstruktivisterne skulle de nye kollektiver i by og på land, i boliger og på arbejdspladser agere som sociale og kulturelle kondensatorer for det ny menneske, idet ”foreningen af kollektiver er den enhed som nutiden stræber imod, og ved at skille sig af med stakitterne, fjernes grænserne for bopæl og udvikling i en enighed, som er en fremskriden mod fuldkommenhed. ”

En utopisk drøm fra 1921, men det er netop utopien, som har holdt de socialistiske ideer levende i 200 år. I dag kan vi ikke længere tale om stakitter, for den sejrende liberalistiske ideologi rejser ugennemtrængelige mure af beton og stål mellem mennesker, fysisk, socialt og mentalt.

I 1925 dannede LEF medlemmerne arkitekterne Ginzburg og Vesnin ” Foreningen af moderne arkitekter OSA ” med afdelinger i hele sovjet, og beseglede OSA’s sociale mål med dette udsagn: ”Moderne arkitektur skal udkrystallisere den nye socialistiske livsform”, og de forskellige retninger inden for datidens arkitektur beskrev de således:

- *Målet for en traditionel arkitekt er bestemt af hans kontrakt med bygherren.*
- *Målet for funktionalisterne er bestemt af det sociale indhold i den kontrakt han accepterer.*
- *Målet for konstruktivisterne er den radikale transformation af eksisterende koncepter af samfundsudviklingen, og det kræver at arkitekten tager klar stilling.*

Heraf ses den politiske forskel på de samtidige funktionalister i f.eks. Bauhaus, da arkitekterne i OSA konsekvent arbejdede på grundlag af marxistiske analyser og på socio-politiske faglige mål med henblik på at skabe fysiske miljøer, til støtte for nye livsformer i de arbejds- og boligkollektiver, der skulle afløse de gamle måder at leve og arbejde på.

Konstruktivisten Iankowsky skrev; ”Revolutionen er ikke slut. Der forestår en kæmpe opgave med at revolutionere hele statens økonomi, men det er for intet at regne i forhold til rekonstruktionen af hverdagslivet for landets millioner af indbyggere”. Lunacharskii, kommissær for uddannelse, sagde samstemmende: ”Kommunismens mål er at ændre produktionsmåden og fordelingen af materielle varer, men dette mål udgør ikke det endelige mål, idet mennesket jo ikke blot lever for at hengive sig til sine økonomiske gøremål; men økonomi og arbejde er midler til at understøtte det ”at leve”.

For mit eget fags vedkommende har arkitekterne siden 1980’erne klart taget parti for spidsborgeren og kapitalen, og de politiske magthavere i stat og kommuner har heller ikke beskæftiget sig med folkeoplysning, kultur, udvikling af boliger og byer som sociale kondensatorer til fremme af fællesskaber på tværs af klasser.

Forsvunden for længst er også de vigtige kulturpolitiske sammenslutninger af digtere, forfattere, kunstnere og arkitekter som med deres tidsskrifter og aktiviteter virkede som politiske aktivister i mellemkrigstiden; Arkitekter og kunstnere plejer i dag hver især deres individuelle karrierer bestemt af bygherren eller markedet.

Døden for de progressive ideer USSR.

De socialistiske tanker om troen på alles menneskers kreative potentiale, der var drivkraften for den konstruktivistiske bevægelse og andre revolutionære, blev bogstaveligt slagtet da Stalin kom til magten efter Lenins død og efter udrensningen af Trotskij. Den konstruktivistiske bevægelse blev forbudt, deres ideer om kunst, frigørelse og medindflydelse lå helt uden for Stalins magtpolitiske, intellektuelle eller smagsmæssige holdninger.

I slutningen af 20'erne blev det forbudt at udstille abstrakt kunst, og i 1931 udstedte Stalin følgende dekret: "Socialrealisme er de sovjetiske arkitekters grundlæggende metode, og socialrealisme betyder den tætte forening af ideologiske udtryk og det sande kunstneriske udtryk. Kommunen, set som kollektiver og kooperativer, arbejds- og boligfællesskaber, er en venstreorienteret afvej skabt af en småborgerlig og trotskistisk tankegang". Decentralisering og kollektive tanker om by- og landsplanlægning fik følgende ord med på vejen: "Kommunen, set som kollektiver og kooperativer, arbejds- og boligfællesskaber, er en venstreorienteret afvej skabt af en småborgerlig og trotskistisk tankegang", og hermed exit OAS.

Mange af kulturens frontkæmpere fra revolutionen eksileredes i slutningen af 20'erne, andre forsvandt sporløst, og Malevich gav helt op og døde fortvivlet over udviklingen i 1935.

Kampen for kunst og kulturen i dagliglivet

Selv om økonomien er dominerende for enhver samfundsformation, så er det følelser der gør at vi engagere os i politiske kampe, og som LEF sagde: Kunsten organiserer vores følelser og hjælper til med at udvikle disse til bevidste indsatser i den revolutionære sociale kamp. "

Det handler derfor ikke om føleri, men om kulturelle kunstneriske bevidste indsatser, der kræver at vi også arbejder teoretiske, praktisk og videnskabeligt med økonomiske, biologiske, psykologiske og socioøkonomiske studier og analyser om mennesker og natur for at skabe samfund med social- og miljømæssig bæredygtighed, ikke mindst løbende at diskutere og fremlægge brugbare alternativer til det kapitalistiske system.

I dag har medier, reklame- og kommunikationsfolk godt tag i den del af bevidstheden, som taler til vores følelser ved bevidst at skabe kunstige behov, der opfyldes ved forbrug: fra events, møbler, tøj til Ipads.

Hverken hattedameri eller flere lunser til de fattige kan ændre uligheden for de marginaliserede, så for at nedkæmpe den omfattende kommercielle indoktrinering, den stigende ulighed, udbytningen og omfattende miljøødelæggelser, kræves en regulær kulturrevolution, som kan bane vejen for socialisme.

Men det sker først når vi samlet begynder at handle politisk i hverdagen, og tør agitere, forklare og mobilisere til oprør mod kapitalens magt.